

קורס תכנות

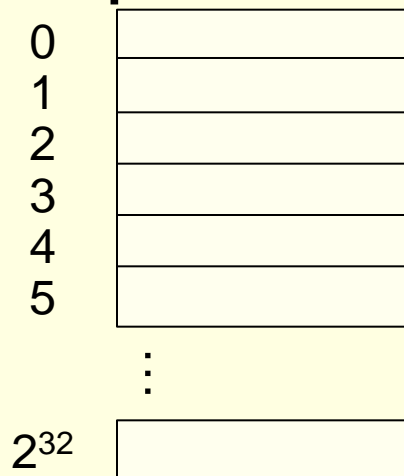
שיעור תשיעי: מצביעים

נושאי השיעור היום: כתובות ומצביעים

- מהן כתובות בזיכרון
- פעולות עם כתובות
- מהם מצביעים ומה אפשר לעשות איתם
- מצביעים ומערכים

זיכרון - תזכורת

- רצף (מערך) של בתים (bytes)
- כל בית מזוהה על ידי כתובתו
- הכתובת היא האינדקס של הבית במערך
- הכתובת היא מספר
- הכתובת 0 שמורה ואינה מקום חוקי בזיכרון

כתובות בזיכרון

- לכל תא בזיכרון המחשב יש כתובת (מספר)
- משתנה יכול לתפוס כמה תאים בזיכרון (בהתאם לטיפוס המשתנה)
- כתובת המשתנה היא כתובת התא הראשון אותו הוא תופס
- למשל, כשמגדירים משתנה על ידי `int i`
- הקומפיילר מקצה עבור המשתנה `i` מקום בזיכרון
- שומר טבלה של כתובות המשתנים

כתובות בזיכרון

```
int main()
{
    int x = 10;
    char c = 'a';

    ...
    ...

    return 0;
}
```

10

784658

'a'

26537

כתובת	שם
784658	x
26537	c

כתובות בזיכרון – גודל המשתנה

- בטבלת הכתובות נשמר נתון נוסף - מספר התאים שמשמשים לייצוג המשתנה שהוגדר
- תלוי בטיפוס המשתנה

כתובות בזכרון

- האופרטור &

- מחזיר את כתובת המשתנה בזיכרון.

&x יחזיר 784658	→	כתובת	שם
&c יחזיר 26537	→	784658	x
		26537	c

כיצד נשמור כתובות?

- מספרים שלמים נשמור במשתנה מטיפוס `int`
- מספרים ממשיים נשמור במשתנה מטיפוס `double`
- וכתובות?
- משתנה שמחזיק כתובת נקרא מצביע (`pointer`)
- טיפוס המצביע תלוי בטיפוס המשתנה שאליו הוא מצביע

הגדרת מצביע (pointer variable)

```
type *variable_name;
```

- למשתנה מצביע יש שם
- לפני השם תופיע כוכבית * כדי לסמן שזהו מצביע
- הטיפוס מתאר את המשתנה שמצביעים עליו

```
char *str;
```

מצביע ל char

```
int *ptr;
```

מצביע ל int

```
double d, *pd;
```

double ומצביע ל double

למה יש מצביע שונה לכל טיפוס?

- סוג המצביע מציין את:
 - גודל הזכרון של המשתנה שמצביעים עליו
 - סוג התוכן שבכתובת הזאת
- לפי סוג המצביע
 - אנו יודעים בכמה בתים מיוצג המשתנה באותה כתובת
 - אנו יודעים כיצד לפרש את תוכן התאים באותה כתובת

מצביעים וכתובות

```
int main()
{
    int x = 10;
    char c = 'a';

    int *iptr = &x;
    char *cptr = &c;

    ...
    ...

    return 0;
}
```

ערך	כתובת	שם
10	784658	x
'a'	26537	c
784658	43745	iptr
26537	32545	cptr

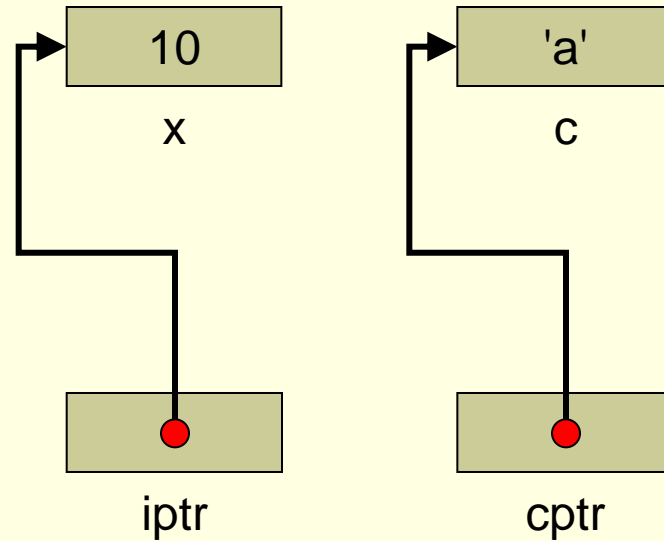
מצביעים וכתובות

```
int main()
{
    int x = 10;
    char c = 'a';

    int *iptr = &x;
    char *cptr = &c;

    ...

    return 0;
}
```


האופרטור * (dereference)

- ניגש לזיכרון הנמצא בכתובת מסוימת

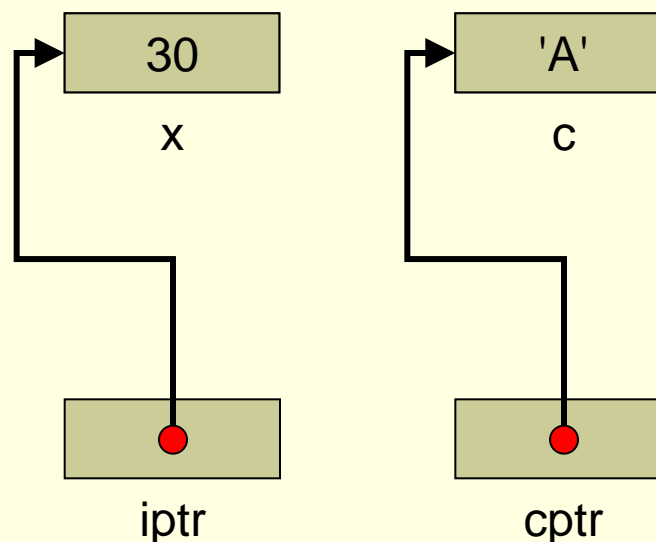
```
int main()
{
    int x = 10;
    char c = 'a';

    int *iptr = &x;
    char *cptr = &c;

    *iptr = 30;
    *cptr = 'A';

    ...
    ...

    return 0;
}
```


הגבלות על פעולות

- לא ניתן לשנות כתובת של משתנה

X

```
&i = 6000;  
&i = &num;
```

- לקבועים ולביטויים אין כתובת

X

```
i = &5;  
i = &(6*a+1);
```

- אסור לגשת לזיכרון שלא שייך לנו

X

```
*(4000) = 5;
```

מצביע ל"כלום"

- NULL מסמל כתובת לא חוקית
- קבוע המוגדר בספרייה `stdlib.h`
- כדי לסמן שמצביע אינו מצביע למשתנה ניתן לו את הערך
NULL

```
int *my_pointer = NULL;
```

- נוכל לבדוק אם המצביע מכיל כתובת חוקית

```
if (my_pointer == NULL)
{
    ...
}
```

מצביע כללי

- נוכל להחזיק מצביע (כתובת) ללא ציון הטיפוס המוצבע

```
void *my_void_pointer = NULL;
```

- קיימות מגבלות על השימוש ב void pointer
 - לא ניתן לגשת למשתנה בכתובת בעזרת האופרטור *
 - לא ניתן לבצע פעולות אריתמטיות
- משמש להחזקת כתובת שנידרש להמיר אותה לטיפוס ספציפי כדי להשתמש בה

סיכום ביניים

- *משתנה מוגדר ע"י טיפוס ושם (int k)*
- *משתנה מצביע מוגדר ע"י טיפוס ושם (int *ptr)*
- הכוכבית מסמנת שהמשתנה הוא מצביע והטיפוס מציין את הטיפוס של המשתנה שמצביעים אליו
- אחרי שהגדרנו משתנה נוכל להשיג את כתובתו בעזרת האופרטור &
- ניתן לגשת לערך שהמצביע מצביע עליו בעזרת האופרטור *

הדפסת מצביעים

```
int x = 5;  
int *pointer = &x;  
printf("address: %p\n", pointer);
```

```
address = 0012FF60
```

- ההדפסה של כתובת תהיה בבסיס הקסדצימלי (בסיס 16)
- בספירה ההקסדצימלית הספרות מ-0 עד 9 נראית כמו דומותיהן העשרוניות, והספרות הבאות הן האותיות מ-A, המייצגת 10, עד F, המייצגת 15.

אריתמטיקה של מצביעים

- ניתן לבצע פעולות אריתמטיות על מצביעים
 - כתובות הן מספרים
- קיימים הבדלים בין פעולות על מספרים ובין פעולות על מצביעים

```
char *cptr = (char*) 2;  
printf("cptr before: %p\n", cptr);  
cptr++;  
printf("and after: %p\n", cptr);
```

output:

```
cptr before: 00000002  
and after: 00000003
```

אריתמטיקה של מצביעים (המשך)

- נחליף את המצביע מ `char*` ל `int*`

```
int *iptr = (int*) 2;
printf("iptr before: %p\n", iptr);
cptr++;
printf("and after: %p\n", iptr);
```

output:

```
iptr before: 00000002
and after: 00000006
```

- מקדם את המצביע למשתנה הבא
- תלוי בטיפוס המשתנה
- לא ניתן לבצע פעולות אריתמטיות על `void*`

מצביעים ומערכים

- קיים קשר הדוק בין מצביעים למערכים
- בדרך כלל נוכל להתייחס אליהם כאותו הדבר
- שם המערך הוא הכתובת של האיבר הראשון במערך
 - מצביע שלא ניתן לשנות את ערכו

מערכים

- כשמגדירים מערך

```
int array[10];
```

- יוקצה זיכרון רציף המספיק לעשרה משתנים מטיפוס `int`
- `array` הוא הכתובת של התא הראשון במערך
 - `array` שקול ל `&array[0]`
- אי אפשר לשנות כתובת של מערך

X

```
array = (int*) 2;
```

השמה בין מערך למצביע

- מצביע מכיל כתובת, שם המערך הוא כתובת
- ניתן לבצע השמה בין המערך ומצביע

```
int *ptr;  
int array[10];  
  
ptr = array;
```

- לאחר ההשמה ניתן להשתמש במצביע כאילו היה שם

```
ptr[2] = 25;
```

המערך

- ניתן להשתמש במערך כאילו היה מצביע

```
*array = 4;
```

כיצד זה עובד

- הקומפילר מתרגם גישה לאיבר במערך לגישה לכתובת האיבר המתאים

- הפקודה $\text{array}[5] = 100$
תתורגם ל - $*(\text{array} + 5) = 100$

- הפעולות הבאות הן שקולות

```
array[5] = 100;  
*(array + 5) = 100;  
*(ptr + 5) = 100;
```


שימוש בלולאות

```
int i, array[10], *ptr;
```

- מעבר על איברי המערך בעזרת אינדקס

```
for (i = 0; i < 10; i++) {  
    printf("%d ", array[i]);  
}
```

- גישה לפי כתובת יחסית להתחלה

```
for (i = 0; i < 10; i++) {  
    printf("%d ", *(array + i));  
}
```

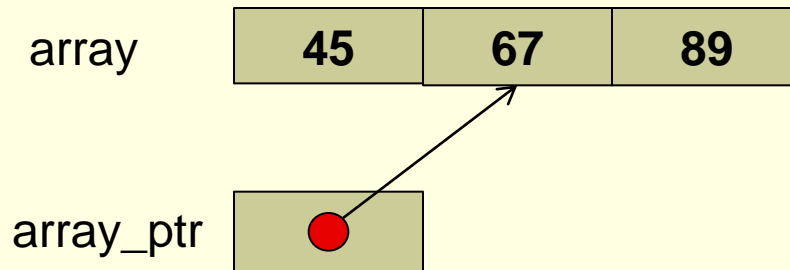
- גישה בעזרת מצביע

```
for (ptr = array; ptr < &array[10]; ptr++) {  
    printf("%d ", *ptr);  
}
```

עוד דוגמא: מה יודפס?

```
int array[] = {45, 67, 89};  
int *array_ptr = &array[1];  
  
printf("%d\n", array_ptr[1]);
```

89

מצביעים ופונקציות

- ניתן להעביר כתובת (מצביע) כפרמטר לפונקציה
- ניתן לקבל כתובת (מצביע) כערך מוחזר
- לא ניתן לשנות את הערך של המצביע המועבר לפונקציה
 - כמו כל משתנה אחר
- ניתן לשנות את המשתנה שמצביעים עליו

Swap כפונקציה

- ראינו כבר קוד לביצוע פעולת ההחלפה (Swap)

```
int temp, i, j;  
...  
temp = i;  
i = j;  
j = temp;
```

- כיצד נהפוך קטע קוד זה לפונקציה?

```
void swap(int i, int j)  
{  
    int temp;  
    temp = i;  
    i = j;  
    j = temp;  
}
```


פתרון בעזרת מצביעים

- נעביר לפונקציה את הכתובת של המשתנים במקום את ערכי המשתנים

```
void swap(int *pi, int *pj)
{
    int temp;
    temp = *pi;
    *pi = *pj;
    *pj = temp;
}
```

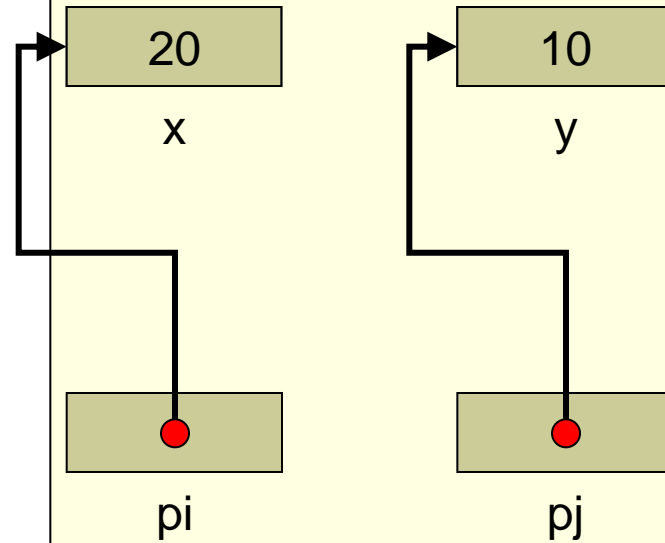
אגמא

```
void swap(int *pi, int *pj)
{
    int temp = *pi;
    *pi = *pj;
    *pj = temp;
}

int main()
{
    int x = 10;
    int y = 20;

    swap(&x, &y);
    printf("x is %d - y is %d\n", x, y );

    return 0;
}
```


דוגמא שפגשנו כבר

• הפונקציה scanf

- מקבלת את כתובת המשתנה שאליו יוכנס הקלט
- המשתנה grade לא מוגדר בפונקציה scanf
- הפונקציה scanf מקבלת את הכתובת של המשתנה בזיכרון

```
int main()
{
    int grade;
    ...
    scanf("%d", &grade);
    ...

    return 0;
}
```

למה צריך מצביעים?†

- משתנה

- ניתן לשנות את ערכו אך ורק בפונקציה בה הוגדר

- מצביע

- נותן לנו גישה אל משתנים שהוגדרו בפונקציות אחרות

- דוגמא: הפונקציה `scanf` משנה ערכים של משתנים

- פונקציה יכולה לחשב מספר ערכים ולשמור אותם בכתובות שהועברו אליה (כמו להחזיר מספר ערכים מפונקציה)

מצביע כערך מוחזר

```
#include <stdio.h>

int* max(int *a, int *b)
{
    return (*a > *b) ? a : b;
}

int main()
{
    int i = 10, j = 20;
    int *max_ptr = max(&i, &j);

    printf("&i = %p, &j = %p, max_ptr = %p\n", &i, &j, max_ptr);

    return 0;
}
```

&i = 0012FF60, &j = 0012FF54, max_ptr = 0012FF54

שימו לב!

- אין להחזיר את הכתובת של משתנה לוקאלי
- משתנים לוקאליים אינם קיימים לאחר שהפונקציה הסתיימה

```
int* pointer_to_zero()  
{  
    int zero = 0;  
    return &zero;  
}
```


מערך כפרמטר לפונקציה

- כאשר מועבר מערך בפרמטר לפונקציה מועברת הכתובת של תחילת המערך
 - לכן ניתן לשנות את איברי המערך
- העברת מערך שקולה להעברת מצביע
 - איך נדע להבדיל?
 - לא נדע מהתחביר, צריך לקרוא את התיעוד

הגדרות שקולות

```
void init_array(int array[], int size)
{
    int i;

    for (i = 0; i < size; i++)
        array[i] = 0;
}

void init_array(int *array, int size)
{
    int i;

    for (i = 0; i < size; i++)
        array[i] = 0;
}
```

הגדרות שקולות

```
void init_array(int *array, int size)
{
    int *ptr;
    for (ptr = array; ptr < &array[size]; ptr++)
        *ptr = 0;
}
```

מצביעים ומחרוזות

- מימוש strlen בעזרת מצביע

```
int strlen(const char* str)
{
    int len = 0;

    if (str == NULL)
        return -1; /* Error! */

    while (*str != '\0') {
        len++;
        str++;
    }

    return len;
}
```

חיפוש תו במחרוזת

- הפונקציה strchr מחפשת תו במחרוזת
- מוגדרת ב string.h
- מחזירה מצביע למופע הראשון של התו או NULL אם לא

קיים

```
char* strchr(const char* str, char c)
{
    if (str == NULL)
        return NULL;

    while (*str != '\0') {
        if (*str == c)
            return str;
        str++;
    }

    return NULL;
}
```

הפונקציה strstr

• חיפוש תת-מחרוזת

```
char* strstr(const char *haystack, const char *needle)
{
    int needlelen;

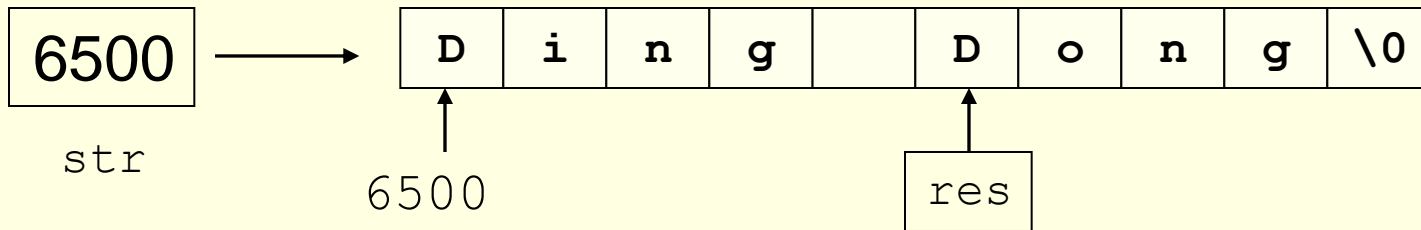
    if (*needle == '\\0')
        return (char *) haystack;

    needlelen = strlen(needle);
    for (; (haystack = strchr(haystack, *needle)) != NULL; haystack++)
        if (strncmp(haystack, needle, needlelen) == 0)
            return (char *) haystack;

    return NULL;
}
```


הפונקציה strstr

```
char str[] = "Ding Dong";  
char *res = strstr(str, "Don");
```



```
printf("res=%p\n", res);      res=6505  
printf("res=%s\n", res);     res=Dong
```

דוגמא – כמה פעמים מופיעה מילה בשיר

```
int main()
{
    const char *rhyme = "Humpty Dumpty sat on a wall,\n "
                        "Humpty Dumpty had a great fall.\n "
                        "All the king's horses,\n"
                        "And all the king's men,\n"
                        "Couldn't put Humpty together again.\n";

    const char *humpty = "Humpty";
    char *ptr = NULL;
    int count = 0;

    for (ptr = strstr(rhyme, humpty); ptr != NULL;
         ptr = strstr(ptr + 1, humpty)) {
        count++;
    }
    printf("The string %s appears %d times\n", humpty, count);
    return 0;
}
```


תרגיל לבית: strcpy בשורה אחת

```
char* strcpy(char *dst, const char *src)
{
    char *s = dst;
    while (*dst++ = *src++);
    return s;
}
```